

УДК 371.13.046(71)

СИСТЕМА НЕПЕРЕРВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ПЕДАГОГІВ КАНАДИ: ІНСТИТУЦІЇ ТА ЇХНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ

Наталія Мукан

*Національний університет „Львівська політехніка”
вул. С. Бандери, 12, 79013 Львів, Україна
e-mail: nmukan@polynet.lviv.ua*

Розглянуто систему неперервної професійної освіти педагогів Канади. Проаналізовано діяльність інституцій, задіяних у професійному розвитку учителів загальноосвітніх канадських шкіл: департаментів/міністерств освіти, асоціацій вчителів, університетів, шкільних рад, шкіл.

Ключові слова: професійний розвиток педагогів, система неперервної професійної освіти, загальноосвітні школи, університети, шкільні ради, асоціації вчителів Канади.

На початку XXI століття особлива увага освітян, науковців та політиків у галузі освіти прикута до проблеми неперервного професійного розвитку педагогів. Загальновідомо, що у сучасному освітньому просторі знання, навички і вміння необхідно постійно оновлювати й удосконалювати. „Як нація, ми хотіли б, щоб наші діти досягли фізичного, емоційного та соціального розвитку, володіли мовними навичками і вміннями, були грамотними, володіли загальними знаннями з метою розвитку їх здібностей; щоб вони були готовими до навчання впродовж життя і мали змогу самотверджуватися в теперішньому та майбутньому” [10, р. 22].

Актуальність дослідження зумовлена сучасними змінами парадигм суспільного розвитку, новизною особистісних та соціальних вимог до системи професійної освіти педагога та його готовності до професійного розвитку в системі неперервної професійної освіти. „Сьогодні традиційні моделі роботи та найму працівників модифікуються, а соціальні і культурні взаємозв'язки ускладнюються. Сучасне робоче місце вимагає від людини здатності працювати в команді, володіти відмінними навичками і вміннями письмового спілкування, математики, вирішення проблем, застосування технологій” [8, р. 21]. Такий підхід обґрунтовує поглиблене вивчення значення функції неперервної професійної освіти, стратегії її розвитку та роль в економічному та суспільному прогресі як об'єктивну закономірність.

Проблеми неперервної професійної освіти вчителів, підвищення кваліфікації педагогів та їхній професійний розвиток вивчають і вітчизняні, і закордонні вчені: Н. В. Абашкіна, Л. П. Пуховська, Дж. Гудлед (професійна освіта), В. П. Андрущенко, І. А. Зязюн, В. Г. Кремень (неперервна професійна освіта), С. І. Синенко, В. М. Руссол, П. У. Матвієнко (післядипломна педагогічна освіта), І. О. Титаренко, В. В. Олійник, Б. А. Дьяченко, Т. М. Сорочан, А. Чарлз, А. Коул (підвищення кваліфікації вчителів), А. М. Єрмола, М. Грін, Дж. Лупарт, К. Євчук (технології організації науково-методичної роботи з педагогічними кадрами). Проте необхідно зазначити, що питання розвитку та функціонування системи неперервної професійної освіти Канади, підвищення кваліфікації педагогів є недостатньо вивченими.

Освіта Канади кінця XX–початку XXI століття характеризується численними змінами, процесом реформування та реструктуризації професійної педагогічної освіти. Ведеться пошук з проблем підвищення професіоналізму та адекватної підготовки вчителя у системі неперервної професійної освіти. „Сутність принципу неперервності освіти полягає в розумінні освітньої системи як цілісної, що охоплює всі ланки на різних етапах життєдіяльності людини, починаючи від дошкільця до післядипломної освіти, тобто йдеться про послідовний і взаємопов'язаний процес освіти людини протягом всього життя” [4, с. 357]. Недостатнє вивчення зарубіжного досвіду суперечить об'єктивній необхідності освітньої практики. Зокрема, важливо дослідити, на яких засадах розвивається та функціонує система неперервної професійної освіти педагогів Канади з метою забезпечення конкурентоспроможності учителів на початку XXI століття.

Ми ставили за мету вирішити цю проблему. Визначили такі завдання:

- охарактеризувати систему неперервної професійної освіти канадських учителів;
- описати інституції, які спрямовують свою діяльність на професійний розвиток педагогів канадських шкіл у системі неперервної професійної освіти.

Гіпотеза дослідження ґрунтується на припущенні, що інтенсифікація наукових розробок, вивчення передового позитивного досвіду в галузі неперервної професійної освіти, стратегії її розвитку сприятиме розвитку науки про неперервну професійну освіту педагогів в Україні та матиме практичне застосування в процесі реформування системи неперервної професійної педагогічної освіти та підвищення кваліфікації вчителів нашої країни.

На початку XXI століття суспільство Канади ставить вимогу перед системою освіти: забезпечення високого рівня викладання навчальних дисциплін з метою підвищення академічної успішності учнів. „Ми віримо,

що освіта – це процес, який триває впродовж життя і ми повинні намагатися розвивати суспільство, в якому заохочується здобуття, оновлення та використання знань. Ми віримо в те, що майбутнє нашого суспільства залежить від інформованості та освіченості громадян, які, досягаючи цілей особистісного та професійного розвитку, сприятимуть соціальному та економічному прогресу країни” [8, р. 16]. „Канада продовжує консолідувати зміни для розбудови суспільства, в якому всі, без винятку та за бажанням, зможуть стати освіченими і, досягаючи цілей особистого та професійного розвитку, будуть брати участь в соціально-економічному процвітанні провінції та Канади в цілому” [14, р. 69]. Зазначимо, що в Канаді відповідальність за професійний розвиток педагогів покладається на всіх учасників цього процесу. Провінційні та територіальні міністерства/департаменти освіти, шкільні ради та асоціації/федерації вчителів забезпечують можливості професійного розвитку освітян, покриваючи витрати на професійний розвиток, виконуючи управлінську, організаторську й контролюючу функції в цій важливій сфері. „Одне із завдань сучасної школи полягає в тому, щоб забезпечити взаємозв’язок тих соціальних інститутів, що так само, як і заклади освіти, спрямовують свої зусилля на досягнення державного пріоритету – розвитку духовної культури молоді” [5, с. 6]. Учитель канадської школи виконує професійні обов’язки на належному рівні, є членом професійної педагогічної організації (асоціація вчителів провінції, федерація педагогів Канади), оновлює власні знання та ознайомлюється з інформацією про новітні освітні технології за допомогою професійної літератури та різних форм, методів і моделей професійного розвитку, бере участь у розвитку навчальних програм, відвідує конференції й педагогічні з’їзди. „... Моделювання процесу навчання в системі підвищення кваліфікації вчителів є засобом побудови структурних елементів навчального процесу в системі підвищення кваліфікації за умов забезпечення перспективи розвитку творчого потенціалу вчителя. При цьому модель процесу навчання у системі підвищення кваліфікації вчителів розглядається як взаємообумовленість зовнішньої (процес навчання) та внутрішньої (особистість фахівця) складових чинної системи” [2, с. 15].

До сучасної системи неперервної професійної педагогічної освіти Канади належать різноманітні інституції. Це університети, які пропонують програми бакалавра, магістра, доктора освіти, програми сертифікації вчителів; міністерства/департаменти освіти, які оновлюють навчальні програми і управляють розвитком національної політики в галузі освіти; шкільні ради (офіційні працедавці вчителів), які втілюють програми проведення днів обов’язкового та добровільного професійного розвитку; регіональні центри викладання, що аналізують сучасний стан педагогічної професії, визначають її переваги та недоліки; волонтерські предметні

асоціації вчителів, які пропонують різні форми професійного розвитку (семінари, педагогічні майстерні, інформаційні бюлетені, web-сайти), спілки вчителів, приватні постачальники послуг професійного розвитку, діяльність яких спрямована на організацію підвищення кваліфікації в школах (управління навчальним середовищем, стратегії та технології освіти); дистанційна освіта (Télé-université), яка діє в Квебеку.

Адміністрація канадської школи здійснює стратегічне планування професійного розвитку працівників, забезпечує належні умови для підвищення їхньої кваліфікації.

Асоціації вчителів провінцій, які належать до Федерації вчителів Канади, забезпечують доступність можливостей професійного розвитку, розробляють та поширюють програми підвищення кваліфікації вчителів, забезпечують підтримку та ресурси створення програм професійного розвитку, започатковують комітети професійного розвитку педагогів. У кожній провінції Канади діє асоціація вчителів, підрозділ професійного розвитку якої досліджує проблеми підвищення кваліфікації освітян, розвиває та розповсюджує його програми серед членів асоціації. До прикладу, 2004 року „Асоціація вчителів Ньюфаундленду та Лабрадору започаткувала діяльність спеціальних рад з вивчення проблем загальноосвітньої школи” [12, р. 16]. Цього ж року розроблено проект співпраці із Спілкою вчителів Нової Шотландії та Федерацією вчителів Острова Принца Едварда, Асоціацією вчителів Нового Брунсвіку. Вчителі різних провінцій мали можливість навчатися у літньому інституті „Розвиток успішних шкіл”.

Шкільні ради несуть відповідальність за забезпечення адекватної підтримки та ресурсів для всіх шкіл, які належать до їхньої юрисдикції. Вони сприяють управлінню, плануванню та виконанню програм професійного розвитку. У своїй праці „Колегіальна підтримка в початковій педагогічній підготовці та в програмі введення в професію: норми професійного зростання” автори Ролайзер-Беннет та Ханді аналізують первинний етап професійної діяльності молодого вчителя; проблеми, з якими він стикається; взаємини з колективом, у який він прийшов [13]. „Перехід від педагогічної освіти до професійної діяльності теж знайшов своє відображення в процесі реформування освіти Канади. Чимало дослідників вивчають цей процес, а також проблеми й труднощі, з якими стикається вчитель-початківець, незважаючи на кваліфіковану виучку” [3, с. 158]. Дослідники акцентують на важливості співпраці та професійній підтримці молодого вчителя досвідченими колегами, що є ще одним видом навчання та здобуття педагогічних знань у процесі неперервної професійної освіти педагога. Головною метою загальноосвітньої канадської школи є сприяння навчальному процесу учнів. Дослідження доводять, що успішність учнів залежить від викладання високої якості. Саме тому професійний розвиток

педагогів спрямований на заохочення неперервної професійної освіти та розвиток рис лідера в освітній галузі.

Згідно із законодавством провінцій Канади кожна школа розробляє щорічний план професійного розвитку вчителів. Такий план передбачає визначення цілей інституції системи шкільної освіти, які узгоджуються з національною та провінційною політикою розвитку освіти, методів та механізмів здійснення контролю їх досягнення. „...Потреби індивідуального розвитку необхідно поєднувати з потребами розвитку організації” [11, р. 5]. Згідно із Стандартом якості викладання Канади (Teaching Quality Standard) кожен вчитель розробляє план індивідуального професійного розвитку. „Підвищення кваліфікації в процесі курсової підготовки спрямоване на забезпечення відповідності рівня професійної компетентності державним стандартам, задоволення потреб самих педагогічних працівників, колективів закладів освіти” [5, с. 15]. Планування неперервної професійної освіти вчителів та підвищення їхньої кваліфікації в Канаді є колегіальним процесом, в якому беруть участь усі його учасники: директор школи, допоміжний персонал, представники асоціацій вчителів, регіональні консорціуми, навчальні інституції системи професійної освіти, лідерські команди школи, вчителі, шкільні ради, інші громадські освітні організації. Визнано, що вдосконалення якості викладання залежить від постійного підвищення кваліфікації вчителів.

Професійний розвиток педагогів Канади характеризується наявністю різноманітних форм та методів. На шкільні ради покладається відповідальність за адекватне фінансування професійного розвитку вчителів на індивідуальному, шкільному та системному рівні. Визначено, що ефективність програм професійного розвитку освітян залежить від забезпечення таких чинників: збалансування індивідуальних потреб учителів з виробничими потребами школи; неперервність процесу професійного розвитку вчителів на базі школи; чітке визначення цілей, гнучкість планування, забезпечення можливостей оцінювання та моніторингу процесу; впровадження результатів досліджень у професійну практику; атмосфера довіри, підтримки, відкритого спілкування та співпраці; колегіальне прийняття рішень щодо етапів планування та здійснення професійного розвитку педагогів; застосування теорії, демонстрацій, моделювання, наставництва; практичне використання нових знань, навичок і вмінь; визнання професійної думки всіх учасників процесу; відведення часу для професійного розвитку вчителів; спрямування професійного розвитку на підвищення успішності учнів та удосконалення школи.

Департаменти/міністерства освіти провінцій Канади забезпечують фінансування програм професійного розвитку вчителів, яке спрямоване на забезпечення їхньої ефективності, підтримки та ресурсів, необхідних для

здійснення неперервної професійної освіти педагогів. „...Оскільки життя та освіта є взаємозалежними, то необхідно забезпечити тісний зв'язок між загальною освітою та професійною” [9, р. 7]. Провінція Саскачеван запропонувала програму „Прикмети освіти Саскачевану” (The Saskatchewan Education Indicators Program). Головними джерелами інформації цієї програми стали „Програма оцінювання навчання в провінції” (the Provincial Learning Assessment Program) та „Програма оцінювання навчальної програми Саскачевану” (the Saskatchewan Curriculum Evaluation Program). У вересні 1998 року в провінції Манітоба були переглянуті програми підготовки майбутніх учителів згідно з новими вимогами сучасності.

Ще одним прикладом є конференційна система „Solinet Electronic” у Британській Колумбії, в Онтаріо вчителі загальноосвітніх шкіл беруть участь у проекті „Розвиток культури обміну” (Creating a Culture of Change), обов'язковій повторній сертифікації на систематичній основі. У Канаді є форми професійного розвитку вчителів, які мають спеціальні цілі. Центр рідної мови Юкону (The Yukon Native Language Centre) здійснює професійний розвиток учителів рідної мови аборигенів, Центри викладання та навчання Північно-Західних територій удосконалюють знання, навички і вміння педагогів з розвитку соціальних та культурних взаємовідносин. „Люди, які продовжують навчатися, адаптувати навички і вміння, щоб відповідати вимогам професії, мають більше шансів на успіх” [10, р. 11].

Університети Канади пропонують курси, які вивчають окремі аспекти освіти та аналізують її нагальні проблеми, тенденції й новітні освітні технології, співпрацюють з вчителями на провінційному, локальному та шкільному рівнях з метою розвитку ефективних програм професійної педагогічної освіти та неперервної освіти педагогів. „Вищі навчальні заклади та система професійної освіти в цілому надають перевагу творчості та інновації, забезпечують відповідні навчальні практики, беруть участь у різноманітних важливих на міжнародному рівні дослідженнях, що спонукає студентів до активності в соціальному житті країни” [7, р. 269]. „Система неперервної педагогічної освіти, спрямована на цілісний розвиток особистості вчителя, покликана забезпечувати не стільки приріст спеціальних знань і вмінь, скільки розвиток у певних індивідуумів, задіяних у цьому процесі, ціннісних орієнтацій, адекватних професійним вимогам, мотивів діяльності, уявлення про себе, як спеціаліста, формування сукупності професійно необхідних здібностей, в тому числі здатності до постійного самоаналізу і самовдосконалення, і т.д.” [1, с. 43].

На факультетах освіти канадських університетів є напрям підготовки „Освіта дорослих”. Це продовження професійної освіти для педагогів загальноосвітньої та вищої школи, які працюють у системі неперервної професійної педагогічної освіти. Курси можна вибрати відповідно до програми

та індивідуальних планів відвідування університету. Зазвичай мінімальною вимогою для завершення програми є один рік стаціонарного навчання. Курси оцінюються в 30 кредитів, з яких 24 – це кредити за курси педагогічного напрямку (розвиток навчальних планів та освіти дорослих, управління навчальним процесом дорослих, психологія освіти та діяльність педагога, оцінювання навчального процесу дорослих, педагогічна практика та інші), а 6 – непедагогічного (етика та право в педагогічній діяльності). „Метою психолого-педагогічної освіти є полегшення студентам процесу пізнання себе і своїх можливостей, усвідомлення цілей освіти, специфіки, особливостей і творчого характеру вчительської професії, доведення небезпечності застосування в цій професії директивних методів і дій, що викликають боязнь, переобтяження, опір, знеохочення і пасивність учнів” [6, с. 33].

Система управління неперервною професійною освітою канадських педагогів ґрунтується на відповідному законодавстві. Реалізація визначених концепцією розвитку неперервної педагогічної освіти положень базується на нормативно-правовій базі та розробках науково обґрунтованої методики визначення загальнодержавних та регіональних потреб кадрового забезпечення освітньої галузі. У Канаді чітко розроблені механізми фінансування професійного розвитку педагогічного персоналу, визначено конкретні цільові функції професійного розвитку спеціалістів відповідно до різних рівнів, ланок та структур системи неперервної професійної педагогічної освіти. „Більшість провінцій та територій прийняли стратегії звітування перед батьками та платниками податків про використання коштів урядовими освітніми департаментами, місцевими адміністраціями, інституціями початкової та загальної освіти та можливості досягнення бажаних результатів навчання високої якості” [8, р. 18]. „Все більшого значення набуває принцип корисності знання для практичної діяльності людини, а звідси й підвищення інструментально-перетворювальної ролі досвідного знання, тобто знання, породженого фактами у їхньому чистому вигляді” [4, с. 73].

Отже, Канада – це держава, яка забезпечує рівні правові та економічні умови для закладів системи професійної освіти державної та приватної форм власності. Система професійного розвитку канадських педагогів з нових напрямів науки, техніки й інформаційно-комунікаційних технологій є гнучкою та динамічною, оперативно реагує на запити ринку праці. Освітні програми навчання у системі неперервної професійної педагогічної освіти розробляють відповідно до галузевих стандартів підготовки фахівців освітньої галузі та певного освітньо-кваліфікаційного рівня, а також аналізу сучасних вимог до кваліфікації педагога у міжнародному освітньому просторі та узгодження стану національної навчально-матеріальної бази згідно з цими вимогами. У Канаді особливу увагу приділяють забезпеченню неперервного

професійного розвитку освітян, які працюють у системі неперервної професійної педагогічної освіти та спрямовують власну діяльність на професійний розвиток учителів загальноосвітніх шкіл Канади. Система неперервної професійної педагогічної освіти Канади стимулює фундаментальні, пошукові та прикладні наукові дослідження з прогнозування та забезпечення розвитку педагогіки з метою удосконалення системи неперервної професійної освіти та освіти дорослих протягом всієї професійної діяльності. Діяльність системи неперервної професійної освіти спрямована на забезпечення можливостей професійного розвитку, здобуття нової кваліфікації чи спеціальності, а також професії на основі здобутого раніше рівня освітньої та професійної підготовки і набутого практичного досвіду.

1. *Барбина Э. С.* Формирование педагогического мастерства учителя в системе непрерывного педагогического образования: Монография. К., 1997.
2. *Білик Н. І.* Моделювання процесу навчання в системі підвищення кваліфікації вчителів: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04. К., 2005.
3. *Муқан Н. В.* Моральні аспекти в діяльності викладача системи професійної освіти // Наука і сучасність. Зб. наук. пр. Нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова. Т. 41. Педагогіка, Філологія. К., 2003. С. 151–162.
4. Неперервна професійна освіта: філософія, педагогічні парадигми, прогноз: Монографія / В. П. Андрищенко, І. А. Зязюн, В. Г. Кремень та ін. / За ред. В. Г. Кременя. К., 2003.
5. Організація курсів підвищення кваліфікації педагогічних працівників: Метод. рек. кер. від. освіти, методкабінетів, закладів заг. серед. освіти / В. М. Іванов, О. П. Омельченко, Б. А. Дьяченко. Луганськ, 2001.
6. *Шемпрух Іоланта.* Тенденції розвитку педагогічної освіти вчителів у Польщі (1918 – 1999 рр.): Автореф. дис.... д-ра пед. наук: 13.00.04. К., 2001.
7. *Andrews J.* Alternative futures for Faculties of Education //Canadian Journal of Education. 1984. № 9. P. 261–275.
8. Council of Ministers of Education, Canada. Canadian Commission for UNESCO. The development of education in Canada. Report of Canada. 2001. 5–8. Sept.
9. Council of Ministers of Education, Canada. Learners pathways and transitions. Summary report. 1999. Jan.
10. Human Resources Development. Government of Canada. Canada's Innovative Strategy. Knowledge matters skills and learning for Canadians. 2002.

11. *Lowry C., Froese W.* Transitions: Becoming a college teacher.// 2001 Pan-Canadian Education Research Agenda Symposium. Teacher education/ Educator training: current trends and future directions. 2001. 22–23. May.
12. Newfoundland and Labrador Teachers' Association. Annual Report 2004-2005. 2005.
13. *Rolheiser-Bennett C., Hundey.* Collegial support in a pre-service program and induction program: Building norms for professional growth. 1991. Juni.
14. The Development of education in Canada. Report of Canada. In response to the International survey in Preparation for the 46 session of the International Conference on Education. – The Council of Ministers of Education: Geneva. 2001. 5–8. Sept.

**THE SYSTEM OF CANADIAN TEACHERS' CONTINUAL
PROFESSIONAL EDUCATION: INSTITUTIONS AND THEIR ACTIVITY**

Nataliya Mukan

*National University "L'viv Politechnica"
Stepen Bandera Str., 12, UA – 79013 L'viv, Ukraine
email: nmukan@polynet.lviv.ua*

The article considers the system of continual professional teachers' education in Canada. The author analyses the activity of institutions, which participate in the professional development of Canadian school teachers: departments/ministries of education, teachers' associations, universities, school boards, schools.

Key words: teachers' professional development, system of continual professional education, secondary schools, universities, school boards, association of Canadian teachers.

Стаття надійшла до редколегії 20.11.2006
Прийнята до друку 19.12.2006